

Posudek na rigorózní práci

Alžběta Laňová, Vývoj chirurgické profese od období raného novověku do roku 1848 na území Prahy
Development of Surgical Profession since Early Modern Times till the Year 1848 in the Prague
Territory. Katedra pomocných věd historických archivního studia FF UK, Praha 2015, 94 s. + 11 příloh.

V rigorózní práci navazuje Alžběta Laňová na svou bakalářskou práci z roku 2011, věnovanou pražským bradýřům, lazebníkům a chirurgům v raném novověku a na diplomovou práci na téma Pražští chirurgové v pramenech 18. a 19. století, obhájenou na katedře PVH a archivního studia FFUK v roce 2014.

Rigorózní práce je tedy shrnutím výsledků jejího bádání a studia nejméně za pět uplynulých let a zahrnuje období od poslední čtvrtiny 15. století do roku 1848. Sleduje proces formování profese a organizace chirurgů, kterou reprezentovalo grémium chirurgů. V jeho rámci pak autorka podrobně pojednává o ceších lazebníků a bradýřů, z nichž profese chirurgů vyšla. Zároveň je přistupováno k tématu z hlediska specifiky pražských měst, jako hlavního města království a místa, kde existovala lékařská fakulta.

Významnou součástí práce je rozbor použitých pramenů. Jsou to především archiválie uložené v Archivu hlavního města Prahy - fondy Cech lazebníků, bradýřů a Grémium chirurgů Praha a jeho rukopisy uložené ve sbírce rukopisů. Autorka využívala rozmanitý materiál těchto fondů i sbírky rukopisů, od normativních dokumentů, korespondence grémia s pražskou lékařskou fakultou, po finanční podklady a ve své práci podává jeho důkladný rozbor. K doplnění pramenů, které tvořily základ bádání, pak autorka použila písemnosti uložené v Národním archivu ve fondu Česká dvorská kancelář a České gubernium a v Archivu Univerzity Karlovy pak fakultní protokoly lékařské fakulty. Součástí bádání bylo také studium sbírek zákonů a nařízení z 18. a 19. století a studium naší i evropské odborné literatury.

V jednotlivých kapitolách práce pak můžeme sledovat obecný vývoj profese chirurgů, jejich postupné oddělování od ostatních zdravotně-hygienických profesí, jako byli bradýři a lazebníci, včetně pomocných profesí, které se řídily cechovní organizací. Jejich činnost se často navzájem překrývala a částečně provozovala i úkony náležející později chirurgům.

Nejdůležitější částí práce je rozbor vývoje a činnosti pražského chirurgického grémia, zaštiťující existenci pražských chirurgů a plnící funkci organizační, kontrolní, ochrannou a výchovnou. Také toto grémium vycházelo z cechovní organizace fungující od pozdního středověku, jejíž vnitřní normy pak bránily začlenění grémia do systému státní zdravotní organizace i uznání profese chirurga ze strany úřadů, lékařské fakulty i lékařů. Tato práce nám dává možnost blíže se seznámit s gremiálními schůzemi, podrobně se zabývá jednotlivými osobami spojenými s grémiem, s problematikou tovaryšů, učedníků i chirurgických oficín. Od 70. let 18. století sdružovalo pražské chirurgické grémium také chirurgy z krajů berounského, kouřimského a rakovnického a od roku 1803 bylo přičleněno i grémium židovských chirurgů.

Období tereziánských reforem přineslo řadu zákonných úprav a nové zásady. Postavení chirurgů nebylo do této doby jasně zakotveno, formovaly se podmínky pro zavedení samostatného chirurgického studia na pražské lékařské fakultě. První polovina 19. století pak byla spíše ve znamení konkretizování dosavadních nařízení.

Práce se zabývá také vzděláváním chirurgů a jejich společenským postavením a vztahem tehdejší lékařské fakulty k této profesi, od zřízení katedry chirurgie na lékařské fakultě v poslední čtvrtině 18. století až ke zrušení samostatného nižšího studia chirurgie na pražské a vídeňské univerzitě 19. srpna 1848. Zásadní bylo také povolení svobodné praxe bez nutnosti vstupu do grémia. Tato profese přišla definitivně o prvky svého řemeslného původu. V roce 1891 byli chirurgové zahrnuti zákonem do lékařských komor a grémium, které tímto ztratilo své opodstatnění, bylo zrušeno až o 10 let později.

Tato práce nás seznámila v rámci struktury pražské zdravotní sítě s jednou její významnou součástí, jejím postupným vyčleňováním z oblasti cechovní do oblasti zdravotnictví a jejím

dynamickým vývojem. Přínos této práce je v podrobném zpracování problematiky, která nebyla dosud na úrovni pražských chirurgů studována a která souvisí s výběrem a dobrou orientací v nabízejícím se množství zachovaných dokumentů. Písemnosti grémia pražských chirurgů i jeho úřední knihy, nacházející se v pražském městském archivu, nebyly na této úrovni dosud využity, zájem dosavadních badatelů směřoval pouze k jednotlivinám týkajícím se většinou zemských chirurgů. Jak sama autorka uvádí, zachované prameny navíc dávají možnost zaměřit se na další témata související s danou problematikou.

Vzhledem k tomu, že téma dosud nebylo, jak již bylo řečeno, takto podrobně zpracováno, navíc s rozšířením o předchůdce chirurgů v raném novověku, je tato rigorózní práce přínosná nejen z hlediska dějin chirurgie, ale také z hlediska zpracovatelského a badatelského pro Archiv hlavního města Prahy. Proto práci považuji za přínosnou, hodnotím ji jako výbornou a doporučuji k obhajobě jako práci rigorózní.

V Praze 9. listopadu 2015

Jaroslava Mendelová